

1837–1945. Hovedparten (ca. 100 sider) af den velskrevne og i positiv betydning engagerede bog omhandler det 19. århundrede, hvorimod kun 17 sider levnes tiden 1900–1940, der derved får en for summarisk behandling. Besættelsestiden skildres meget passende på 6 sider.

Som i 1. bind omtales havneforholdene udførligt; hovedvægten i bogen er i øvrigt de solide redegørelser for det politiske liv og for byens administration.

Pladsen tillader kun, at få af adskillige udmærkede afsnit trækkes frem. »Krigen 1864« (s. 38–41) viser, hvor hårdt indkvarteringen af fremmede tropper kunne ramme en lille by. »Glæder og fornøjelser«, »Foreningsliv« og »Fest og glæde« (s. 58–62, 103–08) er fortræffelige gennemgange af, hvilke adspredelser småstadens borgere havde 1850–1900.

Bogen overvælder stedvis den udenbys læser med for mange detaljer og for mange navne på medlemmer af diverse kommissioner. Pladsen kunne med fordel have været anvendt til at trække udviklingslinierne skarpere op. Denne indvending skal imidlertid ikke tilsløre bogens kvaliteter. Den er et værdigt led i redaktørens mangeårige lokalhistoriske indsats.

I tilslutning til købstadshistorien har redaktør Jakobsen udsendt det nøgterne, underholdende og veldisponerede skrift om besættelsestidens Sæby. De første kapitler skildrer borgernes almindelige levevilkår. Herefter følger beretningen om de stedlige modstandsfolks andel i overførselen af eftersøgte modstandsfolk og allierede flyvere til Sverige. En omtale af befrielsen afslutter bogen.

Bent Hansen

Frank Jørgensen (udg.): Præsteindberetninger til Ole Worm. I. Indberetninger fra Ålborg og Ribe stifter 1625–42. Under tilsyn af John Kousgård Sørensen. (Landbohistorisk Selskab, 1970). XXXIX + 295 s.

Mere detaljerede topografiske skildringer af Danmark finder man først fra anden halvdel af 1600'erne. Man har derfor længe haft opmærksomheden rettet mod de præsteindberetninger, der i 1620'erne, 1630'erne og 1640'erne blev indsendt til regeringen i København, på initiativ af oldforskeren Ole Worm. Indberetningerne har næsten alle tidligere været trykt i mangelfulde gengivelser spredt i ældre tidsskrifter.

Det er derfor prisværdigt, at Landbohistorisk Selskab har påbegyndt en nyudgave ved arkivar ved Rigsarkivet, cand. mag. Frank Jørgensen. Første bind, omfattende Ålborg og Ribe stifter, foreligger nu; andet bind, der skal omfatte Århus og Fyns stifter og Bornholm, vil følge senere. Indberetningerne fra de gamle danske landskaber Skåne og Blekinge medtages ikke, idet de allerede foreligger i en fyldestgørende udgave.

I en fyldig indledning redegør Frank Jørgensen først for indberetningernes forhistorie, det bevarede materiale, dets overlevering, form og indhold og de tidligere udgaver. Derefter følger indberetningerne, der under de enkelte herreder er opstillet sogn for sogn, nogenlunde i samme rækkefølge som i Trap: Danmark, 5. udg., idet man har måttet tage hensyn til, at dette værk for Hjørring og Ribe amters vedkommende benytter en herredsinddeling, der væsentligst stammer fra 1800'erne. I modsætning til de tidligere udgaver gengiver denne også de håndtegnede kort-

skitser, der fulgte med en del af indberetningerne.

Bindet afsluttes med et alfabetisk sogneregister, idet andet bind vil indeholde et fuldstændigt person- og stednavneregister til hele udgaven. Denne vil blive en værdifuld kilde til belysning af flere sider af Danmarks indre forhold i Christian 4.s senere år.

Ole Degn

Kirsten Agerbæk: Klassicisme i Sydvestjylland. Bygmestrene Peder Frisvad og Mikkel Stobberup. (Foreningen til gamle Bygningers Bevaring, Arkitektens forlag. 1970), 64 s.

I perioden 1780–1820 bygges i Sydvestjylland med hovedcentrene Ribe og Varde en række herregårde, offentlige bygninger og borgerhuse, der udgør en sluttet gruppe ved deres fælles stiltræk; de er alle opført i nyklassicisme.

De to bygmestre Peder Frisvad og Mikkel Stobberup tages op til behandling i dette skrift, der placerer dem som ophavsmænd til den altovervejende del af dette nyklassicistiske byggeri. Frisvads sikre arbejder er få, heriblandt Nordby kirke og planerne til rådhus i Holstebro og Varde fra henholdsvis 1783 og 1785. Disse og de i bogen rimelige tilskrivninger viser Frisvad som den selvlærte mester, der i samspillet med bygherrer viser sig som en dygtig håndværker, der dog ved større selvstændige opgaver mister sin sikkerhed.

Efter en gennemgang af to anonyme projekter i Ribe, hvor forfatteren peger på Ferdinand Lange som mulig tegner af de oprindelige pla-

ner, behandles Mikkel Stobberup på lignende måde som Frisvad. Stobberup synes i modsætning til den noget ældre Frisvad at være akademielever; hvis dette er tilfældet har han opholdt sig i København omkring 1780, samtidig med Harsdorffs virke som professor.

Bogens emne er før blevet strejft, men først her sker en fordybning og gives en samlet fremstilling, der er værdifuld, også som eksempel på en stils udbredelsesveje og den lokale forandring den hermed ofte underkastes.

Lars Dybdahl

Ester Kappelgaard: Thades gård. Nationalmuseets Kommandørgård på Rømø. (Nationalmuseet 1970). 90 s.

Nationalmuseet har forlængst imødekommet det gamle ønske om en decentralisering ved at overtage og vedligeholde mange jordfaste mindesmærker rundt om i landet. Blandt dem er »Kommandørgården« på Rømø. Ester Kappelgaards skildring af den giver ikke blot en redegørelse for den særprægede vestslesvigske kultur, men er samtidig et bidrag til studiet af den folkelige kultur, et begreb, der vist helt og med rette har afløst udtrykket almuekultur fra forrige århundrede. Det folkelige kan til gengæld være vanskeligt at definere fyldestgørende. Bedst rammer man det vel ved at bestemme det som det almenmenneskelige i sin begrænsning i tid, sted og milieu, og i denne betydning giver bogen om »Kommandørgården« meget til forståelsen af livet på øen i Vesterhavet. Det er snarest velstand, der præger gården,